

**Міністерство культури та інформаційної політики України
Департамент культури та туризму Тернопільської ОВА
Національний заповідник «Замки Тернопілля»**

**«ОХОРОНА КУЛЬТУРНОЇ
СПАДЩИНИ ЯК НЕВІД’ЄМНИЙ
ЕЛЕМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
СУСПІЛЬСТВА»**

Збараж - 2024

Міністерство культури та інформаційної політики України
Департамент культури та туризму Тернопільської ОВА
Національний заповідник «Замки Тернопілля»

«ОХОРОНА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ЕЛЕМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА»

*Конференція приурочена
30-річниці створення НЗ «Замки Тернопілля»
та Міжнародному дню музеїв*

*м.Збараж,
16-17 травня 2024 р.*

Збірник містить матеріали наукової конференції «Охорона культурної спадщини як невід’ємний елемент сталого розвитку суспільства», що відбулась на базі НЗ «Замки Тернопілля» у м. Збараж 16-17 травня 2024 року. Конференція приурочена 30-річниці створення НЗ «Замки Тернопілля» та Міжнародному дню музеїв

Видання розраховане для істориків, культурологів, фахівців з охорони пам’яток культурної спадщини, музейних працівників, викладачів, студентів, та всіх, хто цікавиться історією рідного краю.

Редакційна колегія:

Анатолій Маціпура	генеральний директор НЗ «Замки Тернопілля»
Світлана Байталюк	директорка департаменту культури та туризму Тернопільської ОВА
Олег Заліщук	заслужений архітектор України, лауреат державної премії України в галузі архітектури, головний архітектор НЗ «Замки Тернопілля»
Роман Шерстюк	д.е.н., доцент, завідувач кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя
Тетяна Думська	заступниця генерального директора з наукової і культурно- просвітницької роботи НЗ «Замки Тернопілля»
Любов Шиян	кандидат історичних наук, наукова співробітниця НЗ «Замки Тернопілля»
Наталія Марціяш Дир	молодша наукова співробітниця НЗ «Замки Тернопілля»

*Рекомендовано до друку
Вченою Радою Національного заповідника «Замки Тернопілля»
Протокол №4 від 6 червня 2024 р.*

ОСНОВНІ ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація: У статті розглянуто актуальні питання щодо проблем розвитку туристичної діяльності в Україні. Розкрито причини низької конкурентоспроможності національного туристичного продукту. Наголошено на необхідності державної підтримки і стимулювання розвитку туристичної діяльності та споріднених із нею галузей. Приділено увагу значенню зеленого, ділового та подієвого туризму в контексті місцевого економічного розвитку територій та країни загалом.

Ключові слова: туризм, туристична діяльність, зелений туризм, еко-туризм, подієвий туризм, туристичний потенціал, проблеми розвитку.

У багатьох країнах світу туризм є доволі перспективною та прибутковою галуззю економіки. Так само як і виробництво, туризм відіграє важливу роль у забезпеченні умов для зростання показників соціально-економічного розвитку країни загалом, такі для створення передумов для розвитку різних регіонів країни у тому числі її сільських територій. Розвиток туризму стимулює покращення у функціонуванні транспорту, торгівлі, сільського господарства, харчової та легкої промисловості, а також готельно-ресторанного бізнесу. Відтак на сучасному етапі розвитку продуктивних сил саме розвиток туристичної галузі може забезпечити зростання економіки регіону, допоможе створити нові робочі місця, стати важливим джерелом наповнення бюджету.

В Україні є усі передумови для сталого розвитку економіки за рахунок надходжень від сфери туризму, адже наша батьківщина володіє багатими природними ресурсами та має самобутню історико-культурну спадщину [3]. Про це зазначено і у постанові Верховної Ради України від 13 липня 2016 року № 1460–VIII «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: Розвиток туристичної індустрії як інструмент економічного розвитку та інвестиційної привабливості України» [8].

Проблематикою розвитку туризму в Україні цікавляться як науковці, так і практики. В одних дослідженнях проводиться аналіз сучасних тенденцій [1], в інших визначаються перспективи розвитку як внутрішнього, так і міжнародного туризму в Україні за умов зростання різних ризиків глобалізації у світі, в тому числі російсько-української війни, яка й надалі триває. Процеси інтеграції України у світову туристичну індустрію є досить важливим питанням, адже Україна знаходиться в центрі Європи і належить до ряду країн з економікою, що розвивається, і має потенціал для розширення своєї туристичної галузі. Відтак це викликає зацікавлення як у міжнародних науковців, так і в потенційних туристів іноземців. Але, на жаль, війна і усі пов'язані з нею ризики та небезпеки сповільнили приплив іноземних туристів.

Очевидно, що стратегічний розвиток туристичної діяльності є неможливим без належної державної підтримки та стимулювання розвитку підприємств сфери туризму задля зміцнення їхньої конкурентоспроможності як на внутрішньому національному, так і зовнішніх закордонних та світовому ринках [7]. Оскільки наша країна є однією із провідних аграрних країн світу, то у нас доволі перспективним сектором розвитку галузі туризму є сільський зелений туризм [13]. Успішний розвиток зеленого туризму дає ряд переваг:

- зростання добробуту населення сільської місцевості;
- зростання кількості робочих місць в самій галузі та суміжних обслуговуючих галузях;
- пожвавлення кон'юнктури регіону;
- формування позитивного та достовірного іміджу краю та країни загалом.

Цікавим напрямком у розвитку зеленого туризму є екотуризм, який, в період світової економічної кризи, викликаній пандемією, набуває дедалі більшої популярності серед населення багатьох країн, у тому числі і в Україні [2].

Ще одним доволі перспективним і затребуваним стає подієвий туризм, який доволі активно розвивається в Україні, у тому числі на Тернопільщині [4; 5; 10; 11].

В Україні є доволі хороший потенціал для розвитку й інших видів туризму, зокрема паломництва, ділового [9], спортивного, лікувального-оздоровчого, сентиментального туризму тощо.

Однак, як уже зазначалося, пріоритетність розвитку туризму як однієї із провідних галузей національної економіки потребує значної уваги як з боку туристичних суб'єктів, так і державних органів влади. В Україні недостатньо дослідженими залишаються [6; 12]:

- проблеми залучення інвестицій,
- стимулювання розвитку туристичного бізнесу,
- ефективного використання туристичного потенціалу
- подолання усіх негативних наслідків російсько-української війни.

Вказані проблеми потребують більш детального дослідження з метою визначення шляхів їхнього подальшого вирішення та усунення, як через використання сучасного міжнародного досвіду, так і вироблення національного бачення та стратегії розвитку туристичної галузі

Серед основних чинників, які перешкоджають ефективному розвитку туристичної галузі в Україні, можна виділити:

- політичну та економічну нестабільність в країні;
- ризики та небезпеки зумовлені триванням російсько-української війни;
- відсутність безвізового режиму з багатьма зацікавленими країнами;
- відсутність ефективної стратегії розвитку туризму на державному та регіональному рівнях;
- недосконалість нормативно-правового забезпечення;
- відсутність інфраструктури необхідної якості (засоби розміщення, транспорт, туристичні маршрути тощо);
- низьку конкурентоспроможність туристичного продукту на національному та міжнародному ринках;
- неналежну якість туристичних послуг та вузькість асортименту;
- недостатнє фінансування в контексті відновлення та збереження історичної архітектури;
- низьку платоспроможність населення;
- неналежне використання інформаційних технологій у туристичній галузі;
- низьке забезпечення сфери туризму кваліфікованими кадрами для ефективної організації діяльності;
- недостатню інформованість населення щодо привабливості туристичних об'єктів України та низький рівень їх популяризації.

Існуючі проблеми стримують розвиток як внутрішнього, так міжнародно туризму в Україні, перешкоджають створенню та виробництву конкурентоспроможного туристичного продукту. Тому з метою зміцнення та популяризації України як перспективної, цікавої та туристично привабливої країни у центрі Європи, країни із багатими природно-кліматичними та ландшафтними ресурсами, із цінною та давньою історико-культурною спадщиною необхідно створити умови для максимально ефективного та бережливого використання туристичного потенціалу, що у майбутньому дасть змогу вивести туристичну галузь на високий рівень, перетворивши її в індустрію туризму. Для цього слід застосувати комплексний підхід, забезпечивши належне функціонування наявних та будівництво нових об'єктів інфраструктури, позиціонуючи бренд України у післявоєнний час.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Kyrylov, Y., Hranovska, V., Boiko, V., Kwilinski, A., & Boiko, L. (2020). International Tourism Development in the Context of Increasing Globalization Risks: On the Example of Ukraine's Integration into the Global Tourism Industry. *Journal of Risk and Financial Management*. 13(12). 303.
2. Бойко В. О. Екологічний туризм як складова зеленої економіки. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8773>
3. Владимир О. Замки та інші об'єкти культурної спадщини у час війни: виклики та загрози. Соціально-економічні проблеми і держава. 2022. Вип. 1 (26). С. 23-36. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2022/22vomvtz.pdf>
4. Владимир О. М., Галицька І. Б., Дуда О. О., Дукач О. В., Ковалюк Л. І. Відтворення боїв та реконструкція бойового спорядження воїнів українського середньовіччя як основа розвитку подієвого туризму Тернопільщини. Охорона культурної спадщини як невід'ємний елемент розвитку туризму на Тернопільщині: матеріали науково-практичної конференції, 31 травня 2023 року, м. Збараж. С. 28-33.
5. Владимир О. М., Дуда О. О., Дукач О. В., Ковалюк Л. І. Реконструкція бойового спорядження воїнів українського середньовіччя: історичний експурс та нові візії у сучасному туризмі. Інновації, гостинність, туризм: наука, освіта, практика: зб. тез доп. III Всеукр. наук.-практ. конф. мол. учених, асп. і студ. з міжнародною участю (18 травня 2023 року, м. Львів). Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2023. С. 467-469.
6. Владимир О., Паляниця В. Законодавчі засади захисту об'єктів культурної спадщини України у час війни // Матеріали наукової конференції «Збереження історико-культурних пам'яток України в умовах воєнного стану», Збараж, 31 травня 2022. С. 73-77.
7. Герасимів З. М., Замора О. І. Проблеми і перспективи розвитку туристичної галузі в тернопільській області. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7333>
8. Кузь Т., Малюта Л., Островська Г., Нагорняк Г. Підходи стратегічного управління у контексті забезпечення розвитку туристичної індустрії. *Галицький економічний вісник*. 2021. Том 71. № 4. С. 85-91.
9. Лотиш О.Я., Заклекта О.І. Діловий туризм Тернопільщини: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Східна Європа: економіка бізнес та управління*. 2019. № 6(23). С. 472-479.
10. Малюта Л. Я., Шерстюк Р. П., Островська Г. Й. Event-менеджмент в індустрії туризму. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. Вип. 6 (39), 2021. С. 220-230.
11. Ніколюк О. В., Дьяченко Ю. В., Савченко Т. В. Особливості розвитку івент-менеджменту в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 6. С. 98-103.
12. Островська Г.Й., Шерстюк Р.П., Кузь Т.І. Туризм на теренах Тернопільщини: сучасний стан та перспективи розвитку. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*, 2022, вип. 8(41). С. 139-145
13. Павлюк С. І. Перспективи розвитку зеленого туризму для регіонального туристичного ринку. *Modern Economics*. 2021. № 26. С. 121-128.

ЗМІСТ

1.	Андрушків Богдан Шерстюк Роман Кирич Наталя Гагалюк Ольга Використання нагородної справи як засобу зацікавлення в охороні та збереженні туристичних об'єктів, пам'яток історії, культури і старовини в Україні у воєнний час та посилення ідеологічної складової держави	5
2.	Андрушків Богдан Стойко Ігор Шерстюк Роман Туристична Тернопільщина. Видатні постаті в аеронавтиці: Михайло Яримович	14
3.	Брегін Оксана Діяльність М. Потоцького у вивченні і збереженні історичної будівлі «Окопів святої Трійці» (1864-1878 рр.)	21
4.	Брель Ольга Людмила Харченко Музейники Чигиринщини. Нераденко Тетяна Миколаївна	24
5.	Вельгій Марія Перспективи музеєфікації замку у Золотому Потоці Чортківського району	30
6.	Владимир Ольга Микитій Андріана Основні виклики розвитку туристичної діяльності в Україні	36
7.	Волоцюга Людмила Збереження культурної архівної спадщини: досвід Державного архіву Тернопільської області	39
8.	Ганусевич Наталія Музеєфікація дзвіниці монастиря оо. Бернардинів м. Збараж	44
9.	Герич Володимир Музеєфікація пам'ятки – досвід Жовківського замку	49
10.	Голяченко Олександр Мінялук Галина Жанна Литвинчук 46 років праці віддала музейній справі	57
11.	Дзісяк Ярослав Коростіль Тетяна Замок: аура в контексті часового виміру	62
12.	Думська Тетяна Стратегія інклюзивного розвитку Національного заповідника «Замки Тернопілля» як складова організаційної політики установи	65
13.	Жолоб Ганна Ігор Говаль – дослідник давнього Галича (28.07.1960-05.05.2019)	73

14.	Івченко Богдан Викрадення експонатів із харківського історичного музею у 1943-1991 рр.	77
15.	Капуста Андрій Микулинецький замок на карті 1779–1783 рр.: спроба ідентифікації замкової забудови	83
16.	Кіщенко Ганна Облаштування території довкола магнатської резиденції на прикладі Вишневецького палацу за доби Сервація Вишневецького	88
17.	Ковальчук Надія Бережанська ратуша: проблема збереження та реставрації в умовах повномасштабної війни	90
18.	Лугова Олена Комплекс замку Синявських: винятковість та перспективи ревіталізації пам'ятки	94
19.	Луценко Олена Замки Словенії як туристичні об'єкти: досвід для України	100
20.	Мавдюк Мар'яна Опис рухомого майна офіцин Вишневецького палацу	104
21.	Мазуранчик Зоряна Міжнародна діяльність Національного заповідника «Замки Тернопілля» в умовах воєнного стану	107
22.	Малюта Людмила Кузь Тетяна Королюк Софія Туристичний потенціал та забезпечення розвитку, економічної безпеки і стабільності вітчизняного туризму	111
23.	Мацука Вікторія Горбашевська Марина Культурний туризм: підвищення доходу та збереження спадщини	115
24.	Мельничук Олег Храм святого пророка Іллі у Крилосі-Галичі: дослідження та збереження пам'ятки	121
25.	Островська Галина Хоптяна Ірина Перспективні напрями розвитку туристичної діяльності на землях Тернопільщини	124
26.	Пагор Валентин Відродження національної пам'яті – створення сучасного історико-культурного заповідника в Старокостянтинові	127
27.	Петраш Ігор Створення туристичних destinations у громадах. Труднощі та шляхи вирішення	131

28.	Петришак Богдана Камінський Василь Проблеми відбудови пам'яток після Першої світової війни	135
29.	Підставка Руслан Пам'ятки культурної спадщини Збаразької громади: ретроспективний огляд та проблеми збереження	139
30.	Пришляк Оксана Подільське туристично-краєзнавчогє товариство і його діяльність по відбудові вежі замку у с. Кривче	145
31.	Романів Роман Реставрація та консервація збереженої стіни Високого замку у Львові	150
32.	Рудакевич Іван Гавришок Богдан Яцків Марина Єврейська культурна спадщина Тернопільської області: актуальний стан і проблеми збереження	154
33.	Сандуляк Віктор Дослідження історії Хотинської фортеці в історіографії другої половини XIX – першої чверті XXI ст.	159
34.	Свінціцька Лілія Ладоренко Ірина Історико-архітектурні дослідження палацу Четвертинських в с. Стригани Хмельницької обл.	164
35.	Смоляк Юлія Туристичний маршрут «Історико-культурні та духовні пам'ятки Скалатчини», як основа розвитку туристичних маршрутів регіону	169
36.	Чайка Володимир Організаційний аспект відбудови Збаразького замку XVII століття у міжвоєнний період	174
37.	Чемеринський Андрій Проблематика створення музею в Галичі - Крилосі. Задуми, ініціатори та обставини, кінцевий результат (кінець XIX – початок XXI ст.)	177
38.	Шерстюк Роман Паляниця Віктор Підвищення інклюзивності та екологічної безпеки ндустрії туризму	188

УДК-929
ББК-83-3(4Укр.)

**Міністерство культури та інформаційної політики України
Департамент культури та туризму Тернопільської ОВА
Національний заповідник «Замки Тернопілля»**

Наукове видання

Збараж 2024

Національний заповідник «Замки Тернопілля»
вул. Б. Хмельницького 6, м. Збараж Тернопільська обл. 47302
тел. (03550) 2 47 02
e-mail: zapovidnik_zbarazh@ukr.net
Офіційний сайт: <https://zamky.te.ua/>

**Макет та верстка:
Тетяна Думська, Наталія Марціяш Дир**

**Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір і достовірність
наведених фактів, цитат, власних імен, назв і стилістику тексту.**

Національний заповідник «Замки Тернопілля»
тел.: (03550) 2-42-47
zapovidnik_zbarazh@ukr.net